

O'ZBEKISTONDA BARQAROR MOLIYA BOZORINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

*Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti, xalqaro iqtisodiyot va
menejment fakulteti kurs kordinatori*

Narqulova Iqboloy Fayzulla qizi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada O'zbekistonda barqaror moliya bozorini shakllantirish va rivojlantirishning zamonaviy yo'nalishlari tahlil qilinadi. Barqaror moliya bozori iqtisodiy o'sishni ta'minlash bilan bir qatorda ekologik va ijtimoiy omillarni moliyaviy qarorlar tizimiga integratsiya qilishga xizmat qiluvchi muhim mexanizm sifatida qaraladi. Tadqiqotda O'zbekiston moliya bozorining rivojlanish tendensiyalari, yashil moliyalashtirish, yashil obligatsiyalar, ekologik loyihalarni kreditlash, kapital bozorini chuqurlashtirish hamda investitsiya resurslarini diversifikatsiya qilish masalalari yoritilgan. O'zbekistonda 2019–2030-yillarga mo'ljallangan yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi doirasida moliyaviy va nomoliyaviy mexanizmlarni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilgani qayd etiladi. Maqolada barqaror moliya bozorining institutsional asoslarini takomillashtirish, moliyaviy instrumentlarni kengaytirish, ESG tamoyillarini joriy etish, investorlar huquqlarini himoya qilish va moliyaviy savodxonlikni oshirish O'zbekiston uchun istiqbolli yo'nalishlar sifatida ko'rib chiqiladi.*

Kalit so'zlar: *barqaror moliya, moliya bozori, yashil moliya, yashil obligatsiyalar, kapital bozori, investitsiya, ESG tamoyillari, moliyaviy barqarorlik, ekologik loyihalar, yashil iqtisodiyot, moliyaviy instrumentlar.*

Bugungi globallashtirish sharoitida moliya bozori mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishini ta'minlovchi asosiy mexanizmlardan biri hisoblanadi. Moliya bozori orqali vaqtincha bo'sh pul mablag'lari iqtisodiyotning real sektoriga yo'naltiriladi, investitsiya jarayonlari moliyalashtiriladi va tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy resurslarga bo'lgan ehtiyoji qondiriladi. Shu sababli

moliya bozorining nafaqat hajmi, balki uning barqarorligi, shaffofligi va iqtisodiy hamda ekologik maqsadlarga xizmat qilishi ham muhim ahamiyat kasb etadi. O'zbekiston iqtisodiyotida amalga oshirilayotgan bozor islohotlari moliya bozorining institutsional va infratuzilmaviy asoslarini takomillashtirishni talab qilmoqda. Markaziy bank moliyaviy barqarorlikni moliya muassasalari, bozorlar va bozor infratuzilmalarining turli shoklarga bardosh bera olishi hamda iqtisodiyotga moliyaviy vositachilik xizmatlarini uzluksiz ko'rsatish qobiliyati bilan bog'laydi. Shu jihatdan barqaror moliya bozori iqtisodiy o'sishning uzoq muddatli va sifat jihatdan yangi bosqichini ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

O'zbekistonda moliya bozorini rivojlantirish jarayonida bank sektori bilan bir qatorda kapital bozori, sug'urta bozori, qimmatli qog'ozlar bozori va boshqa moliyaviy xizmatlar segmentlarini rivojlantirishga ehtiyoj mavjud. Jumayev Hojimuhammadning 2024-yilda e'lon qilingan tadqiqotida ham O'zbekistonda moliya bozorini rivojlantirishning muhim yo'nalishlari, fond birjasi faoliyatini takomillashtirish va moliyaviy instrumentlarni kengaytirish masalalariga e'tibor qaratilgan. Barqaror moliya tushunchasi an'anaviy moliyaviy samaradorlik bilan bir qatorda ekologik va ijtimoiy natijalarni ham hisobga olishni nazarda tutadi. Bunday yondashuvda investitsiya va kredit qarorlarini qabul qilish jarayonida loyihaning moliyaviy daromadliligi bilan birga uning atrof-muhitga ta'siri, resurslardan foydalanish samaradorligi va ijtimoiy natijalari ham baholanadi. Shuning uchun O'zbekiston sharoitida barqaror moliya bozorini rivojlantirish yashil iqtisodiyotga o'tish jarayoni bilan bevosita bog'liq [1].

O'zbekistonda ushbu yo'nalishning huquqiy asoslari bosqichma-bosqich shakllanmoqda. 2019-yilda tasdiqlangan 2019–2030-yillarda O'zbekiston Respublikasining “yashil” iqtisodiyotga o'tish strategiyasida iqtisodiyotning energiya samaradorligini oshirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni rivojlantirish, tabiiy resurslardan samarali foydalanish hamda “yashil” iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlashning moliyaviy va nomoliyaviy mexanizmlarini ishlab chiqish ustuvor yo'nalishlar sifatida belgilangan.

Mazkur strategik yondashuv 2022-yilda qabul qilingan hujjatlar bilan yanada rivojlantirildi. 2030-yilgacha “yashil” iqtisodiyotga o‘tish dasturida yashil investitsiyalarni jalb qilish, iqlim o‘zgarishi oqibatlarini kamaytirish va yashil hamda inklyuziv iqtisodiy o‘sishni ta’minlash vazifalari belgilangan. Bu esa moliya bozorining ekologik yo‘naltirilgan instrumentlarini rivojlantirish uchun institutsional zamin yaratadi. Barqaror moliya bozorining istiqbolli instrumentlaridan biri yashil obligatsiyalardir. Yashil obligatsiyalar orqali jalb qilingan mablag‘lar qayta tiklanuvchi energiya, energiya samaradorligi, ekologik transport, suv resurslarini tejash, chiqindilarni qayta ishlash kabi loyihalarni moliyalashtirishga yo‘naltirilishi mumkin. Qudratov Shoxruxbekning 2024-yildagi tadqiqotida yashil obligatsiyalar bozorining xalqaro tajribasi va ushbu instrumentning O‘zbekiston uchun ahamiyati ko‘rib chiqilgan. Muallif yashil obligatsiyalarni ekologik barqarorlikni ta’minlash va uzoq muddatli moliyalashtirish manbalarini kengaytirish vositasi sifatida tahlil qiladi [2].

Nilufar Aliqulovanning 2024-yildagi tadqiqotida ham O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tishning ustuvor yo‘nalishlari va yashil loyihalarni moliyalashtirish masalalari tahlil qilingan. Unda yashil kreditlar, tijorat banklari, qayta tiklanadigan energiya va yashil loyihalarni moliyalashtirishning ahamiyatiga e’tibor qaratilgan. Bu yondashuv bank tizimini barqaror moliya bozorining asosiy tarkibiy qismlaridan biriga aylantirish imkonini beradi. Shuningdek, Shodmonkulova Shahlo tomonidan 2024-yilda e’lon qilingan tadqiqotda yashil moliyaning zamonaviy iqtisodiyotdagi o‘rni va xalqaro moliya tizimidagi ahamiyati yoritilgan. Tadqiqotda yashil moliyaning O‘zbekiston iqtisodiy rivojlanishiga ta’siri ham ko‘rib chiqilgan. Qoriyeva Shahnozaning 2024-yildagi tadqiqotida esa yashil moliyaning qayta tiklanuvchi energiya loyihalari, yashil obligatsiyalar va ekologik loyihalarni qo‘llab-quvvatlashdagi roli tahlil qilingan. O‘zbekistonda barqaror moliya bozorini rivojlantirishning yana bir muhim istiqboli kapital bozori imkoniyatlarini kengaytirish bilan bog‘liq. Korxonalar uchun aksiyalar va obligatsiyalar chiqarish orqali uzoq muddatli moliyaviy resurslarni jalb qilish imkoniyatlarining kengayishi

bank kreditlariga bo'lgan ortiqcha bog'liqlikni kamaytirishga xizmat qilishi mumkin. Shu bilan birga, kapital bozorining rivojlanishi korxonalar faoliyatining shaffofligi, korporativ boshqaruv sifati va investorlar uchun axborot ochiqligini oshirishni talab qiladi [3].

2024-yilda Boymirzayev Doniyorbek tomonidan e'lon qilingan tadqiqotda O'zbekiston moliya bozoridagi o'zgarishlar, mavjud muammolar va bozorni rivojlantirish zaruriyati yoritilgan. Uzaqov Azizning 2024-yildagi tadqiqotida esa O'zbekiston moliya bozorining bank sektori, sug'urta bozori va boshqa tarkibiy qismlari hamda ularning rivojlanish tendensiyalari ko'rib chiqilgan. Barqaror moliya bozorini shakllantirishda ESG tamoyillarini joriy etish ham muhim ahamiyatga ega. ESG yondashuvi kompaniyalarning ekologik, ijtimoiy va korporativ boshqaruv ko'rsatkichlarini moliyaviy qarorlar bilan bog'lash imkonini beradi. O'zbekiston sharoitida ushbu mexanizmni rivojlantirish investorlar uchun kompaniyalar faoliyati to'g'risida qo'shimcha ma'lumot olish, uzoq muddatli risklarni baholash va mas'uliyatli investitsiyalarni rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytirishi mumkin [3].

Bundan tashqari, moliyaviy bozor infratuzilmasini raqamlashtirish barqaror moliyaning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Elektron savdo tizimlari, raqamli bank xizmatlari, zamonaviy to'lov tizimlari va moliyaviy texnologiyalar moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytiradi. Raqamlashtirish bilan bir qatorda ma'lumotlarning xavfsizligi, iste'molchilar huquqlarini himoya qilish va moliyaviy operatsiyalarning shaffofligini ta'minlash ham muhimdir. O'zbekistonda barqaror moliya bozorini rivojlantirish uchun moliyaviy savodxonlikni oshirish ham dolzarb vazifalardan biridir. Aholi va tadbirkorlik subyektlarining investitsiya instrumentlari, qimmatli qog'ozlar, obligatsiyalar, sug'urta mahsulotlari va boshqa moliyaviy xizmatlar haqidagi bilimlarini oshirish bozor ishtirokchilari sonining ko'payishiga yordam beradi. Natijada moliya bozorida talab va taklifning kengayishi, investitsiya resurslarining diversifikatsiyasi hamda raqobatning kuchayishi uchun sharoit yaratiladi [4].

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekistonda barqaror moliya bozorini rivojlantirish mamlakat iqtisodiyotini modernizatsiya qilish, investitsiya resurslarini ko‘paytirish va ekologik barqarorlikni ta‘minlashning muhim yo‘nalishlaridan biridir. Mamlakatda yashil iqtisodiyotga o‘tish bo‘yicha strategik va institutsional asoslarning yaratilgani barqaror moliyalashtirish tizimini rivojlantirish uchun muhim shart-sharoit yaratmoqda. Kelgusida yashil obligatsiyalar va yashil kreditlarni rivojlantirish, kapital bozori instrumentlarini kengaytirish, ESG tamoyillarini joriy etish, moliyaviy infratuzilmani raqamlashtirish, investorlar huquqlarini himoya qilish hamda xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikni kuchaytirish O‘zbekiston barqaror moliya bozorining rivojlanishiga xizmat qilishi mumkin. Bunda asosiy e‘tibor moliyaviy resurslarning nafaqat iqtisodiy daromadlilikiga, balki ularning uzoq muddatli ijtimoiy va ekologik samaradorligiga ham qaratilishi maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Aliqulova N. O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tish ustuvor yo‘nalishlari va yashil loyihalarni moliyalashtirish. Moliya va bank ishi. 2024. №2. B. 13–18.
2. Boymirzayev D.A. O‘zbekistonda moliya bozorini rivojlantirish istiqbollari. Ta‘lim va rivojlanish tahlili onlayn ilmiy jurnali. 2024. №4(12). B. 73–80.
3. Qudratov Sh. Yashil obligatsiyalar kelajagi: O‘zbekiston uchun saboqlar. Moliya va bank ishi. 2024. №10(4). B. 1–7.
4. Shodmonkulova Sh. Zamonaviy iqtisodiy davrda “yashil” moliya va uning xalqaro moliya tizimidagi o‘rni. Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot. 2024.
5. Qoriyeva Sh. Mamlakat iqtisodiy rivojlanishida yashil moliyaning ahamiyati. Qo‘qon universiteti xabarnomasi. 2024.
6. Jumayev H. O‘zbekistonda moliya bozorini rivojlantirish. Tadqiqotlar.uz. 2024. №29(1). B. 173–176.
7. Uzaqov A.T. O‘zbekistonda moliya bozori: hozirgi holat va rivojlanish tendensiyalari. Modern Science and Research. 2024.